

EWA GŁOWACKA

Instytut Badań Informacji i Komunikacji, Wydział Filozofii

i Nauk Społecznych,

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

e-mail: egt@umk.pl

33% udział w przeprowadzonych badaniach i opracowaniu artykułu

ORCID: 0000-0001-9538-9386

MAŁGORZATA KISIŁOWSKA

Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii,

Uniwersytet Warszawski

e-mail: mdkisilo@uw.edu.pl

33% udział w przeprowadzonych badaniach i opracowaniu artykułu

ORCID: 0000-0001-5733-5424

MARZENA ŚWIGOŃ

Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej,

Wydział Humanistyczny,

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

e-mail: marzena.swigon@uwm.edu.pl

33% udział w przeprowadzonych badaniach i opracowaniu artykułu

ORCID: 0000-0003-3600-8349

ANALIZA STRUKTURY PRZEDSTAWICIELI NOWEJ DYSCYPLINY – NAUK O KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ I MEDIACH

Prof. dr hab. Ewa Głowacka pracuje w Katedrze Badań Przestrzeni Informacyjnej w Instytucie Badań Informacji i Komunikacji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Jej zainteresowania badawcze to: architektura informacji, kompetencje informacyjne i medialne, komunikacja naukowa w naukach społecznych, ekologia informacji, zarządzanie jakością w systemach informacyjnych.

Dr hab. Małgorzata Kisilowska pracuje na Wydziale Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii Uniwersytetu Warszawskiego. Jej zainteresowania badawcze obejmują kompetencje informacyjne, czytelnictwo i recepcję mediów, komunikację naukową.

Prof. dr hab. Marzena Świgoń pracuje w Instytucie Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, kieruje Katedrą Badań Mediów. Członkini Komitetu Naukoznawstwa Polskiej Akademii Nauk; Senior Academic Associate – CIBER Research Ltd. Redaktor naczelna czasopisma „Media – Kultura – Komunikacja Społeczna”. Zainteresowania naukowe: komunikacja naukowa, dzielenie się wiedzą, zarządzanie wiedzą i zachowania informacyjne.

SŁOWA KLUCZOWE: Bibliologia i informatologia. Nauki o komunikacji społecznej i mediach. Nauki o mediach. Nauki o polityce.

ABSTRAKT: **Teza/cel** – dla badania określono dwa cele. Jednym z nich było opisanie deklaracji przynależności naukowców prowadzących do 2018 r. badania i/lub kształcenie w dyscyplinach, które współtworzą w Polsce nauki o komunikacji społecznej i mediach. Drugim – charakterystyka przedstawicieli nowej dyscypliny pod względem wybranych cech. **Metody badań** – badania ilościowe, analiza statystyczna, dane pozyskiwano z dostępnych źródeł otwartych. **Wyniki** – Najliczniej w nowej dyscyplinie reprezentowani są bibliolodzy i informatolodzy oraz dawni przedstawiciele nauk o polityce. **Wnioski** – proces formowania NoKSiM trwa, co wymaga dalszych badań nad rozwojem ilościowym i jakościowym nauk o komunikacji społecznej i mediach.

WPROWADZENIE

Celem badań było przedstawienie ilościowych (i częściowo jakościowych) konsekwencji utworzenia w systemie nauki polskiej dyscypliny „nauki o komunikacji społecznej i mediach” (dalej NoKSiM), co z kolei wynikało z wdrożenia w 2018 r. nowej ministerialnej klasyfikacji nauk. Nastąpiły wówczas zmiany strukturalne: zlikwidowano takie dyscypliny jak bibliologia i informatologia, nauki o mediach oraz nauki o poznaniu i komunikacji społecznej, które stały się subdyscyplinami tej nowej dyscypliny. Powstała specyficzna sytuacja, tzn. istniejące wcześniej trzy odrębne środowiska w wyniku formalnych zmian miały się połączyć w jedno.

Nie bez znaczenia był też fakt, że wybór dyscypliny, przed jakim stanęli naukowcy w Polsce w listopadzie 2018 r. wynikał z ich indywidualnej sytuacji, czyli tematyki prowadzonych badań, zatrudnienia w konkretnej jednostce (wydział, instytut, katedra) i planów parametryzacyjnych dotyczących wybranych dyscyplin w danej uczelni. W badaniach starano się ustalić strukturę przedstawicieli nowej dyscypliny, przyglądając się ich wcześniejszym zainteresowaniom badawczym i dziedzinom oraz dyscyplinom, w których uzyskiwali stopnie i tytuły naukowe. W badaniach szczególną uwagę zwrócono na opisanie wyborów dyscypliny dokonanych w grupie przedstawicieli związanych z bibliologią i informatologią, z której wywodzą się także autorki tego artykułu.

W podjętych badaniach postawiono następujące pytania badawcze:

- Przedstawiciele jakich innych jeszcze dawnych dyscyplin sprzed 2018 r. współtworzą NoKSiM? Czy bibliolodzy i informatolodzy stanowią wśród nich znaczącą liczebną grupę?
- Jakich wyborów dyscypliny dokonali w 2018 r. naukowcy związani z bibliologią i informatologią? Czy wszyscy zdecydowali się na przejście do NoKSiM?
- Jaka jest charakterystyka społeczności współtworzącej nową dyscyplinę ze względu na afiliację, stopień i tytuł naukowy, płeć?

PRZEGLĄD LITERATURY

Dyskurs dotyczący kompozycji, wewnętrznego zróżnicowania oraz przyszłości nauk o komunikacji społecznej i mediach, wynikający z wprowadzenia w struktury nauki polskiej klasyfikacji według OECD, rozpoczął się w roku 2019. W czasopismach związanych z medioznawstwem oraz bibliologią i informatologią można znaleźć kilka opracowań poświęconych temu wątkowi. Właściwie wszyscy autorzy wyrazili wówczas podobne stanowisko. Pisano o potrzebie zachowania odrębności paradygmatów, pól badawczych oraz metodologii dotychczasowych dyscyplin, aby nie utracić ich dorobku i specyficznej perspektywy. Wszyscy również deklarowali otwartość na współpracę, szukanie nowych, wspólnych wątków, realizowanie badań interdyscyplinarnych.

Marek Jabłonowski i Tomasz Mielczarek (2019), odwołując się do doświadczeń rozwoju medioznawstwa na tle pokrewnych dyscyplin, wypowiedzieli się za federacyjną koncepcją tworzenia nowej dyscypliny. Zwrócili uwagę na wartość zachowania dotychczas wyodrębnionych paradygmatów i przedmiotów badań, przy możliwości uzyskania nowej perspektywy wynikającej z połączenia. Przewidywali możliwą ewolucję i zbliżenie dyscyplin składowych, w tym m.in. triangulację metod badawczych.

Nad istotą medioznawstwa oraz jego miejscem w nowej strukturze zastanawiała się Małgorzata Lisowska-Magdziarz. Zwróciła uwagę m.in.

na silne, historyczne powiązania tej dyscypliny z naukami o polityce, widoczne także w liczbowej reprezentacji badaczy o takiej proveniencji i zainteresowaniach naukowych związanych z nauką o mediach. „Twardym jądrem medioznawstwa w Polsce może być ujęcie zaczerpnięte z politologii i politologicznie ukierunkowanej socjologii. Jest to uzasadnione praktycznie, skoro mamy długie tradycje badań nad mediami w takim właśnie paradygmacie, a większość badaczy wymienionych w dokumentacji POL-onu istotnie ma za sobą trening politologiczny albo socjologiczny. Jest to także zgodne z urzędowym usytuowaniem nauki o komunikowaniu po stronie nauk społecznych” (Magdziarz, 2019, 121). Autorka uwzględniła także perspektywę otwartą na poszerzanie pola badawczego i współpracę z przedstawicielami innych dyscyplin.

Iwona Hofman (2019) przeprowadziła częściową analizę paradygmatów badawczych dwóch – uznanych przez nią za dominujące – dyscyplin, tj. medioznawstwa oraz bibliologii i informatologii. Ona również wskazała na podobieństwa i styczności pól badawczych, a pytania o przyszłość współpracy pozostawiła otwarte.

O sytuacji bibliologii i informatologii w naukach o komunikacji społecznej i mediach pisały (rozdzielnie i wspólnie – 2019) Jadwiga Woźniak-Kasperk (2019) i Bożena Koredczuk (2019), a także Zbigniew Osiński (2019). Wspomniane autorki – podobnie jak autorzy przywołani wyżej – podnosiły potrzebę zachowania odrębności i specyfiki badań nad książką i informacją w nowej dyscyplinie oraz jednoczesnego poszukiwania wspólnych problemów i pytań badawczych. Osiński natomiast wykazał, na podstawie analizy treści artykułów przeglądowych poświęconych problematyce badawczej poszczególnych dyscyplin naukowych oraz informacji o zakresie czasopism związanych ze wspomnianymi dyscyplinami, wzajemną zbieżność zainteresowań i bliskość pól badawczych.

Biorąc pod uwagę cel i zakres prac badawczych opisanych w tym artykule, w przeglądzie literatury skupiono się na tekstach autorów polskich. Jak widać, decyzja o wprowadzeniu nauk o komunikacji społecznej i mediach z 2018 r. spotkała się z odzewem zainteresowanych stron. W przytoczonych wyżej publikacjach skupiano się na wątkach merytorycznych, na paradygmatach i zakresie badań. W okresie po utworzeniu NoKSiM nie podjęto wątku zmian strukturalnych, decyzji akademików dotyczących przypisania do wybranej dyscypliny. Powyższy przegląd pokazuje więc potrzebę uzupełnienia analizy dotyczącej istoty i specyfiki nowej nauki o perspektywę ilościową, pokazanie transferu ludzi (ich wiedzy i kompetencji) z dotychczasowych do aktualnych dyscyplin.

DOBÓR PRÓBY BADAWCZEJ

Do próby badawczej zakwalifikowano 570 naukowców, pracujących głównie w uczelniach publicznych, prowadzących działalność naukową związaną z dyscyplinami, które weszły w skład nowo utworzonych nauk o komunikacji społecznej i mediach (m.in. bibliologią i informatologią, naukami o mediach, naukami o poznaniu i komunikacji społecznej) oraz prowadzących w 2018 r. kształcenie w zakresie dziennikarstwa oraz kierunków bibliologicznych i informatologicznych (np. bibliotekoznawstwo i informacja naukowa, architektura informacji, zarządzanie informacją i bibliologia).

Sposób doboru próby badawczej podporządkowany był wymienionym wcześniej celom badań. Pozwolił opisać decyzje i przesunięcia naukowców w ramach dyscyplin oraz pokazał, na ile wybór dyscypliny nie był oczywisty i czym był warunkowany (np. sugestią ministerialnej klasyfikacji nauk, przynależnością do konkretnej jednostki uczelianej).

Nie chodziło bowiem o uchwycenie wszystkich członków nowej dyscypliny NoKSiM, ale pozyskanie grupy pozwalającej na zebranie danych weryfikowalnych (na podstawie dostępnych w tamtym okresie danych), w tym szczególnie o uwzględnienie możliwie wszystkich osób związanych z działalnością naukową i kształceniem w zakresie bibliologii i informatologii. Podczas zbierania informacji o pracownikach do artykułu baza RAD-on była dopiero w trakcie tworzenia i nie zawierała kompletnych danych. W związku z tym w poszukiwaniu naukowców spełniających założone warunki autorki posłużyły się głównie danymi dostępnymi w listopadzie 2020 r. na stronach internetowych poszczególnych uczelni. Dodatkowo wykorzystano wiedzę i doświadczenie własne, tj. znajomość zespołów pracujących w poszczególnych jednostkach bądź osób związanych z analizowanymi dyscyplinami, a pracujących po 2018 r. Wszystkie te osoby były więc potencjalnie związane z nową dyscypliną miejscem pracy lub tematyką badań. Informacje o przynależności naukowców do dyscyplin sprzed 2018 r. uzyskano w bazie Nauka Polska.

We wskazanych w dalszej części tekstu jednostkach (Tab. 5) zatrudnieni byli także badacze reprezentujący inne dyscypliny, ze względu np. na specyfikę zainteresowań badawczych „z pogranicza” (np. specjaliści prawa medialnego) oraz udział w działalności dydaktycznej. Oni również zostali uwzględnieni w pierwszym zbiorze. Dane gromadzono na początkowym etapie szeroko, aby nie „zgubić” potencjalnych członków grupy badawczej, ale też ze względu na fakt, iż w 2018 r. oni również mieli możliwość wyboru NoKSiM – jako dyscypliny pierwszej bądź drugiej.

Trzeba wspomnieć, że w 2021 r. według bazy RAD-on wszystkich osób przypisanych do dyscypliny było więcej (stan na marzec 2021 to 887 osób). Baza ta, stale aktualizowana, uwzględnia bowiem także osoby z tytułem

magistra lub bez żadnego stopnia czy tytułu, których autorki badania nie brały pod uwagę. Ponadto na zbiorowość naukowców NoKSiM z bazy RAD-on składają się także pracownicy szkół publicznych i niepublicznych, w których w 2018 r. nie było prowadzone kształcenie w zakresie bibliologii i informatologii oraz pokrewnych albo trudno było znaleźć dane o wcześniejszej przynależności pracowników do dyscyplin sprzed 2018 r. (np. Uniwersytet Szczeciński, SWPS, WSKSiM). Zatem biorąc pod uwagę przyjęte kryteria doboru grupy badawczej, wydaje się, że autorkom udało się zebrać w miarę kompletne dane. Zostały one poddane analizie statystycznej.

WYNIKI BADAŃ

Struktura badanej populacji według dyscyplin przed 2018 r.

Dokładne dane dotyczące dyscyplin reprezentowanych przez naukowców z całej próby badawczej (L=570) przedstawiono w tabelach 1 i 2. Użytkowano je, sumując przedstawicieli dyscyplin przed 2018 r. (Tab. 1) i od 2018 (Tab. 2) w całej badanej populacji.

Tabela 1

Rozkład liczebności naukowców w dyscyplinach sprzed 2018 r. w badanej grupie (L=570)

Dyscyplina przed 2018	Liczba osób: pierwsza dyscyplina	Liczba osób: druga dyscyplina
Bibliologia i informatologia	128	4
Nauki o polityce	101	6
Literaturoznawstwo	75	-
Językoznawstwo	38	1
Historia	33	1
Nauki o mediach	29	6
Teologia	28	-
Socjologia	25	1
Fizyka	8	2
Prawo	8	-
Kulturoznawstwo	8	1
Zarządzanie (ekonomiczne)	6	-
Sztuki piękne	6	1
Zarządzanie (humanistyczne)	5	-
Nauki o poznaniu	3	2
Religioznawstwo	3	-
Pedagogika	3	-

Filozofia	8	1
Ekonomia	3	-
Informatyka	2	1
Nauki wojskowe	1	-
Rolnictwo	1	-
Chemia	1	-
Etnologia	1	-
BRAK DANYCH	44	-
ŁĄCZNIE	570	27

Badana grupa składała się w większości z przedstawicieli następujących dyscyplin: bibliologii i informatologii (23,15%), nauk o polityce (18,6%) literaturoznawstwa (13,15%). Kolejnych 11 dyscyplin, reprezentowanych było przez zdecydowanie mniejsze grupy. Dla 7,71% osób nie udało się ustalić dyscypliny sprzed 2018 r. W niniejszym ustalaniu struktury badanej populacji nie przeliczano udziału w dyscyplinie (100%, 50%, 25%) a osoby.

Wybory badanej populacji dotyczące przynależności do NoKSiM

Z opisanej powyżej ogólnej liczby zidentyfikowanych osób (L=570) 498 naukowców przypisało się w listopadzie 2018 r. w całości lub częściowo do nauk o komunikacji społecznej i mediach. Z owych 498 reprezentantów NoKSiM 427 zadeklarowało 100% udział w dyscyplinie, natomiast dla 71 osób był to drugi wybór (75%, 50% lub 25% udziału w dyscyplinie).

Tabela 2

Rozkład liczebności naukowców w dyscyplinach po 2018 r. w badanej grupie (L=570)

Dyscyplina od 2018 r.	Liczba naukowców: pierwsza dyscyplina (100% udziału)	Liczba naukowców: NoKSiM jako druga dyscyplina (50/25% udziału)
NoKSiM	427	
nauki o kulturze i religii	51	21
literaturoznawstwo	25	16
językoznawstwo	14	10
nauki o polityce	13	8
historia	12	5
nauki o zarządzaniu i jakości	8	1
nauki prawne	4	1
nauki socjologiczne	3	2

filozofia	3	2
sztuki filmowe i teatralne	3	1
BRAK DANYCH	3	0
pedagogika	1	1
nauki o sztuce	1	1
informatyka techniczna i telekomunikacja	1	1
sztuki plastyczne	1	1
ŁĄCZNIE	570	71

Przeanalizowano również strukturę pracowników wg dyscyplin sprzed 2018 r., którzy z badanej populacji przypisali się do NoKSiM jako pierwszej dyscypliny. Spośród 427 badanych udało się to ustalić dla 391 osób. W przypadku 30 osób, które zadeklarowały NoKSiM w całości i sześciu osób w części (75%, 50% lub 25%) nie udało się ustalić dyscypliny sprzed 2018 r., bo najczęściej były to osoby bez stopni naukowych lub zatrudnione w 2018 r. Ustalono zatem, że spośród pracowników, dla których znano wcześniejszą dyscyplinę 326 naukowców wybrało NoKSiM w 100%, a 65 w mniejszej części. Strukturę pokazano w tabeli 3 w liczbach bezwzględnych pracowników oraz ich udziale procentowym w NoKSiM wg dyscyplin.

Tabela 3

Liczba osób z poszczególnych dyscyplin sprzed 2018 r. w NoKSiM jako pierwszej i drugiej dyscyplinie (L=391)

	Dyscypliny	100% udziału w NoKSiM	Mniej niż 100% udziału w NoKSiM	Ogółem L=391	%
1.	Bibliologia i informatologia	88	3	91	23,3
2.	Nauki o polityce	77	10	87	22,2
3.	Literaturoznawstwo	35	9	44	11,2
4.	Nauki o mediach	23	3	26	6,6
5.	Teologia	11	13	24	6,1
6.	Językoznawstwo	14	8	22	5,6
7.	Historia	18	3	21	5,4
8.	Socjologia	13	4	17	4,3
9.	Filozofia	8	2	10	2,5
10.	Sztuki piękne	2	3	5	1,3

11.	Nauki o zarządzaniu	4	0	4	1,0
12.	Historia/Bibliologia i informatologia	3	0	3	0,8
13.	Literaturoznawstwo/ Pedagogika	3	0	3	0,8
14.	Nauki o polityce/Nauki o mediach	3	0	3	0,8
15.	Nauki o poznaniu i komunikacji społecznej	3	0	3	0,8
16.	Informatyka	2	1	3	0,8
17.	Prawo	2	1	3	0,8
18.	Kulturoznawstwo	1	2	3	0,8
19.	Fizyka	2	0	2	0,5
20.	Ekonomia	2	0	2	0,5
21.	Pedagogika	1	1	2	0,5
22.	Nauki rolnicze	1	0	1	0,2
23.	Historia/Filozofia	1	0	1	0,2
24.	Językoznawstwo/Nauki o mediach	1	0	1	0,2
25.	Językoznawstwo/Nauki o polityce	1	0	1	0,2
26.	Literaturoznawstwo/ Językoznawstwo	1	0	1	0,2
27.	Nauki o polityce/Sztuki piękne	1	0	1	0,2
28.	Pedagogika/ Językoznawstwo	1	0	1	0,2
29.	Religioznawstwo	1	0	1	0,2
30.	Socjologia/Filozofia	1	0	1	0,2
31.	Socjologia/Pedagogika	1	0	1	0,2
32.	Nauki wojskowe (2009 r.)	1	0	1	0,2
33.	Literaturoznawstwo/ Bibliologia i informatologia	1	0	1	0,2
34.	Literaturoznawstwo/ Kulturoznawstwo	0	1	1	0,2
35.	Nauki o polityce/Prawo	0	1	1	0,2
Ogółem		327	65	391	100%

Warto zauważyć (Tab. 3), że suma procentowa osób z pierwszych dziesięciu dyscyplin (udział powyżej 1%) wynosiła 88,5%, natomiast pozostałych tylko 11,5%. Dominują w tej grupie, jak już wcześniej zauważono, przedstawiciele bibliologii i informatologii oraz nauk o polityce. Bibliolodzy i informatolodzy to też najliczniejsza grupa naukowców, którzy wybrali omawianą dyscyplinę w 100%. Kolejne dwie dyscypliny, których reprezentanci są dość licznie reprezentowani w NoKSiM to literaturoznawcy i medioznawcy. Zdecydowanie mniej jest historyków, socjologów, językoznawców i teologów. Wśród osób, które zadeklarowały NoKSiM jako pierwszą dyscyplinę znajdują się też naukowcy reprezentujący przed 2018 r. wiele innych dyscyplin lub tacy, którzy wcześniej łączyli dwie dyscypliny, ale ich udział jest niewielki i stanowi w sumie 11,5% ogółu. Można zaznaczyć, że największe w tym zestawieniu dyscypliny składające się na NoKSiM (bibliologia i informatologia, nauki o polityce, literaturoznawstwo i językoznawstwo), przynależne do nauk społecznych, wcześniej należały do dziedziny nauk humanistycznych. Mamy więc do czynienia ze znaczącą zmianą nie tylko formalnego przypisania, ale także np. metodologii badawczej.

WYBORY BIBLIOLOGÓW I INFORMATOLOGÓW

Szczególnie interesująca wydawała się kwestia wyboru, jakiego dokonali w 2018 r. naukowcy związani z bibliologią i informatologią. Spośród 128 pracowników reprezentujących bibliologię i informatologię NoKSiM jako pierwszą dyscyplinę zadeklarowało 91 osób (z czego trzy – z udziałem mniej niż 100%), a 39 osób przeszło do innych dyscyplin jako pierwszych, w tym 27 do nauk o kulturze i religii (Tab. 4). Spośród 39 bibliologów i informatologów, którzy po 2017 r. przeszli do innych dyscyplin niż NoKSiM w swoim wyborze pierwszej dyscypliny, tylko osiem zadeklarowało NoKSiM jako drugi wybór w 50 lub 25%.

Tabela 4

Wybór NoKSiM jako pierwszej dyscypliny przez reprezentantów bibliologii i informatologii (L=128)

Dyscyplina przed 2018 r.	NoKSiM (udział 100%)	NoKSiM (udział mniej niż 100%)	Inna dyscyplina, do której przeszli bibliolodzy i informatolodzy (udział 100% lub mniej)
Bibliologia i informatologia	88	3	–
Historia	0	–	6
Językoznawstwo	0	–	1

Literaturoznawstwo	0	–	4
Nauki o kulturze i religii	0	–	27
Nauki o zarządzaniu i jakości	0	–	1
Ogółem L=128	88	3	39

Warto dodać dla uzupełnienia obrazu, że 71 osób z grupy badanej (L=570) wybrało jako pierwszą dyscyplinę inną niż NoKSiM, wskazując tę jako drugą. W tym gronie najczęściej wskazywano nauki o kulturze i religii (21 osób), literaturoznawstwo (16) i językoznawstwo (10). Siedem osób wybrało nauki o polityce, pięć – historię, po dwie osoby – socjologię i filozofię. Pojedyncze wybory dotyczą: zarządzania, sztuk plastycznych, sztuk filmowych i telewizyjnych, prawa, nauk o sztuce oraz informatyki technicznej i telekomunikacji.

CHARAKTERYSTYKA WEDŁUG AFILIACJI

Dane dotyczące miejsca zatrudnienia dotyczyły, jak wcześniej wspomniano, stanu na listopad 2020 r. i zbierane były na podstawie bazy RAD-on oraz stron internetowych jednostek: wydziałów, instytutów i katedr związanych z dziennikarstwem, bibliologią i informatologią, komunikacją społeczną i medioznawstwem (Tab. 5).

Tabela 5

Rozkład liczebności w poszczególnych uczelniach (L=570)

	Nazwa uczelni	Liczba osób uwzględnionych w analizie	%
1	Uniwersytet Warszawski	77	13,5%
2	Uniwersytet Wrocławski	68	11,9%
3	Uniwersytet Śląski	49	8,5%
4	Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej	47	8,2%
5	Uniwersytet Jagielloński	45	7,8%
6	Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	34	5,9%
7	Uniwersytet Łódzki	34	5,9%
8	Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego	29	5,1%
9	Katolicki Uniwersytet Lubelski	26	4,5%
10	Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie	26	4,5%
11	Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie	25	4,3%
12	Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie	20	3,5%

13	Uniwersytet Gdański	19	3,3%
14	Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy	17	2,9%
15	Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach	15	2,6%
16	Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu	12	2,1%
17	Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie	8	1,4%
18	Akademia Ignatianum w Krakowie	8	1,4%
19	Uniwersytet Opolski	6	1,1%
20	Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach	5	0,8%
	Łącznie	570	100

Liczbowy rozkład grup akademików związanych z wymienionymi dyscyplinami między poszczególnymi uczelniami (Tab. 5) jest wynikiem oddziaływania kilku czynników. Jednym z nich, jest wielkość samej uczelni i liczebność grupy zatrudnionych w danej placówce nauczycieli akademickich.

Drugim – zapewne ważniejszym – jest historia rozwoju poszczególnych dyscyplin na konkretnych uczelniach. To wątek sam w sobie ciekawy i rozbudowany, na którego rozwijanie nie ma miejsca w tym artykule. Tym niemniej należy stwierdzić, że mamy w Polsce pięć uniwersytetów, w których grupy powiązane z przyszłymi (z perspektywy 2018 r.) naukami o komunikacji społecznej i mediach były większe niż 40 osób, 11 uczelni z liczbą reprezentantów między 12 a 34 (średnia „stawka”) oraz cztery szkoły wyższe, w których ta reprezentacja jest niewielka (poniżej dziesięciu osób).

Ciekawy obraz daje także analiza afiliacji akademików, tj. prześledzenie, jak w strukturze uczelni ulokowani byli przedstawiciele dyscyplin współtworzących NoKSIM, według stanu na listopad 2020 r. (Tab. 6).

Tabela 6.

Grupa badana wg afiliacji w poszczególnych uczelniach (L=570).

Uczelnia	Wydział	Instytut/katedra/zakład
Uniwersytet Warszawski (77)	Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii (77)	–
Uniwersytet Wrocławski (68)	Wydział Filologiczny (68)	Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej (43) Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa (25)
Uniwersytet Śląski (49)	Wydział Humanistyczny (30)	Instytut Nauk o Kulturze (25) Instytut Literaturoznawstwa (5)
	Wydział Nauk Społecznych (19)	Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Medialnej (19)

UMCS (47)	Wydział Politologii i Dziennikarstwa (40)	Instytut Nauk o Komunikacji Społecznej i Mediach (40)
	Wydział Humanistyczny (7)	Instytut Historii/ Katedra Humanistyki Cyfrowej (7)
Uniwersytet Jagielloński (45)	Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej (45)	Instytut Studiów Informacyjnych (18) Instytut Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej (27)
UMK Toruń (34)	Wydział Filozofii i Nauk Społecznych (32)	Instytut Badań Informacji i Komunikacji (32)
	Inne wydziały (2)	Wydział Fizyki, Astronomii i Informatyki Stosowanej (1) Wydział Nauk o Zdrowiu (1)
Uniwersytet Łódzki (34)	Wydział Filologiczny (34)	Katedra Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej (34) Katedra Informatologii i Bibliologii (10)
UKSW (29)	Wydział Teologiczny (29)	Instytut Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa (29)
KUL (26)	Wydział Nauk Społecznych (26)	Instytut Dziennikarstwa i Zarządzania (26)
UPJP2 (26)	Wydział Nauk Społecznych (26)	Instytut Dziennikarstwa, Mediów i Komunikacji Społecznej (26)
UWM (25)	Wydział Humanistyczny (21)	Instytut Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej (20) Instytut Historii (1)
	Wydział Nauk Społecznych (2)	Instytut Nauk Politycznych (2)
	Filia w Elku (2)	–
UP Kraków (20)	–	Instytut Nauk o Informacji (20)
Uniwersytet Gdański (19)	Wydział Nauk Społecznych (18)	Instytut Mediów, Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej (18)
	Wydział Filologiczny (1)	Instytut Filologii Polskiej (1)
UKW Bydgoszcz (17)	–	Instytut Komunikacji Społecznej i Mediów (17)
UJK Kielce (15)	Wydział Humanistyczny (15)	Katedra Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej (15)
UAM Poznań (12)	Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa (10)	Zakład Dziennikarstwa (5) Zakład Komunikacji Społecznej (5)
	Wydział Neofilologii (2)	Zakład Infolingwistyki (2)
WSliZ Rzeszów (8)	Kolegium Mediów i Komunikacji Społecznej (8)	Katedra Mediów, Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej (8)
Ignatianum Kraków (8)	Wydział Filozoficzny (8)	Instytut Dziennikarstwa (8)

Uniwersytet Opolski (6)	Wydział Nauk o Polityce i Komunikacji Społecznej (6)	Instytut Nauk o Polityce i Administracji/ Katedra Komunikacji Społecznej i Dziennikarstwa (6)
UE w Katowicach (5)	Kolegium Informatyki i Komunikacji (5)	Katedra Dziennikarstwa Ekonomicznego i Nowych Mediów (5)

Jeśli przeanalizujemy, w jakich jednostkach uczelnianych pracowali badani w 2020 r., widać podstawowe rozróżnienie na wydziały związane z naukami społecznymi (najczęściej, choć nie tylko, o takiej właśnie nazwie – Wydział Nauk Społecznych) – jest ich 12 wśród 20 badanych uczelni – oraz te związane z naukami humanistycznymi, których jest 10. Wśród nich znajdują się wydziały humanistyczne, filologiczne, ale również filozoficzny i teologiczny. Ponadto mamy 4 jednostki pozostające poza wydziałami – Instytut Nauk Informacyjnych na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie, Instytut Komunikacji Społecznej i Mediów na UKW w Bydgoszczy, Kolegium Informatyki i Komunikacji na Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach oraz jednostkę zamiejscową UWM w Ełku. W 15 na 20 badanych uczelni badacze powiązani z dyscyplinami „okołomedialnymi” sprzed 2018 r. pracują na jednym wydziale, ewentualnie w podziale na katedry lub instytuty. W pozostałych pięciu szkołach wyższych grupa badana zatrudniona była na różnych wydziałach. Wynika to zapewne częściowo z utrzymania status quo zatrudnienia, a częściowo z decyzji o wyborze nowej dyscypliny (między NoKSİM a chociażby naukami o kulturze i religii).

Trzeba przy tym pamiętać, że struktury obecnych wydziałów i jednostek niższego szczebla w większości kształtowały się właśnie w związku z reformą nauki i wprowadzaniem nowych dyscyplin. Ich skład, stosowane nazewnictwo niekiedy odzwierciedla wcześniejsze lata, doświadczenia badawcze i dydaktyczne, ale zdecydowanie nie zawsze. Jednak to, jak wyglądała struktura jednostek akademickich powiązanych z badanymi tu dyscyplinami przed reformą, jest zagadnieniem dla historyków nauki i nie mieści się w zakresie badania.

Charakterystyka według stopni i tytułów naukowych oraz stanowisk

Wśród 570 badanych najwięcej było doktorów (i doktorów inżynierów) – 272 (47,7%) oraz doktorów habilitowanych – 203 (35,7%). Profesorów tytularnych było 61 (10,7%), najmniejszą grupę stanowili magistrowie (magistrowie inżynierowie) – 34 osoby (5,9%).

Podobne proporcje uzyskano analizując grupę naukowców reprezentujących NoKSİM (L=499). W tabeli 7. przedstawiono dane dotyczące liczby osób przypisanych do nowej dyscypliny w całości i w części.

Tabela 7

Reprezentanci NoKSiM według stopnia i tytułu naukowego (L=499)

Stopnie/tytuły naukowe	NoKSiM jako pierwsza dyscyplina	NoKSiM jako druga dyscyplina	NoKSiM jako pierwsza i druga dyscyplina łącznie	% L=499
profesor	45	11	56	11,3%
doktor habilitowany	160	24	184	36,9%
doktor (dr inż.)	197	34	231	46,2%
magister (mgr inż.)	26	2	28	5,6%
Razem	428	71	499	100%

Największe trudności napotkano w identyfikowaniu stanowisk, na których zatrudnieni byli naukowcy, a ściślej: nie udało się, niestety, ustalić tych danych w odniesieniu do 302 osób, toteż w dalszej części analizy pominięto tę zmienną. Można tylko dodać, że 260 naukowców pracowało w 2020 r. na stanowisku badawczo-dydaktycznym, a 8 – na dydaktycznym.

CHARAKTERYSTYKA WEDŁUG PŁCI

Nieco więcej w całej grupie badanych naukowców (L=570) było kobiet (306, 53,6%) niż mężczyzn (264, 46,3%). Podobne proporcje zaobserwowano (tabela 8) w grupie reprezentantów NoKSiM (L=499).

Tabela 8

Reprezentanci NoKSiM według płci (L=499)

Płeć	NoKSiM jako pierwsza dyscyplina	NoKSiM jako druga dyscyplina	NoKSiM jako pierwsza i druga dyscyplina łącznie	% L=499
Kobieta	228	36	264	53%
Mężczyzna	200	35	235	47%
Łącznie	428	71	499	100%

ZAKOŃCZENIE

W wyniku podjętych badań powstała ilościowa charakterystyka pierwszej w historii nauki w Polsce grupy naukowców z dyscypliny nauk o komunikacji i mediach, tj. reprezentujących ją w latach 2018-2020.

Wywodzili się oni z różnych środowisk badawczych, w przeważającej mierze związani byli z dwiema dawnymi (przed rokiem 2018) dyscyplinami, czyli bibliologią i informatologią oraz naukami o polityce.

Najlichniesze reprezentacje nowej dyscypliny istniały (w listopadzie 2020 r.) na pięciu uczelniach (w kolejności według liczebności): Uniwersytecie Warszawskim, Uniwersytecie Wrocławskim, Uniwersytecie Śląskim, Uniwersytecie Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie oraz Uniwersytecie Jagiellońskim.

Trzeba też zauważyć, że chociaż zdecydowana większość bibliologów i informatologów przypisała się w 2018 r. do nauk o komunikacji społecznej i mediach, to dosyć duża grupa wybrała jednak nauki o kulturze i religii (przede wszystkim na Uniwersytecie Śląskim).

Formalne przypisanie do nowo powstałej dyscypliny, a więc przejście z nauk humanistycznych do społecznych, wiąże się z poszerzeniem obszaru i metodologii badań, daje też szansę nawiązania nowej współpracy oraz powstania w przyszłości nowych projektów badawczych. Sprzyjają temu zmiany organizacyjne, które zaszły w większości wymienionych w tym artykule uczelniach. Łączono katedry, zakłady, zmieniano ich nazwy, powstawały nowe wydziały. Pracownicy zmieniali jednostki w ramach macierzystej uczelni, a niekiedy przenosili się na inne uczelnie.

Najciekawsze jednak wydają się zmiany, które dopiero nastąpią, a będą związane z parametryzacją dyscyplin w 2022 r.

Największym ograniczeniem przeprowadzonej analizy była trudność w dotarciu do pełnych danych, np. o stanowisku, na jakim zatrudniony był dany naukowiec czy procentowym udziale w wybranych dwóch dyscyplinach.

W przyszłych badaniach warto prześledzić zmiany w strukturze grupy badawczej, jakie zachodzą właściwie już od grudnia 2020 r., kiedy po raz pierwszy naukowcy mogli zmienić oświadczenie o przypisaniu się do dyscypliny. Według posiadanej przez autorki wiedzy, dane przez nie zgromadzone już są nieaktualne w odniesieniu do kilku osób (np. z powodu zmiany miejsca pracy lub procentowego udziału w dyscyplinie).

W kolejnych badaniach korzystne byłoby też poszerzenie grupy badawczej o naukowców z uczelni nieuwzględnionych w tych badaniach, głównie niepublicznych. Można by też spróbować zidentyfikować całkowitą grupę badaczy z nauk o komunikacji społecznej i mediach, uwzględniając nawet najmniejsze reprezentacje (od jednej do kilku osób), a jest tych naukowców ponad 200 w siedemdziesięciu różnych uczelniach.

Ilościowa charakterystyka grupy naukowców tworzących nauki o komunikacji społecznej i mediach jest punktem wyjścia do dalszych analiz, dotyczących wybranych aspektów działalności naukowej reprezentantów NoKSiM.

BIBLIOGRAFIA

- Hofman, Iwona (2019). Paradygmaty nowej dyscypliny. *Studia Medioznawcze*, vol. 20, nr 4, s. 308-317.
- Jabłonowski, Marek; Mielczarek, Tomasz (2019). Komunikowanie społeczne i media – federacja, a nie inkorporacja. *Studia Medioznawcze*, vol. 19, nr 4, s. 13-27.
- Koredczuk, Bożena (2019). Book Studies Communication in Selected Communication Systems and their Influence on the Location of the Discipline in the Current Obligatory Classification of Fields and Scientific Disciplines – an Outline of the Research Problem. *Przegląd Biblioteczny*, spec. issue, pp. 20-31.
- Koredczuk, Bożena; Woźniak-Kasperek, Jadwiga (2019). Bibliologia i informatologia w naukach o komunikacji społecznej i mediach – odrębność czy komplementarność? *Studia Medioznawcze*, vol. 20, nr 3, pp. 212-224.
- Lisowska-Magdziarz, Małgorzata (2019). Media i komunikowanie społeczne: federacja, ale jaka? Dalsze pytania o przyszłość dyscypliny. *Studia Medioznawcze*, vol. 20, nr 2, s. 118-129.
- Osiński, Zbigniew (2019). Analysis of the Thematic Overlap Between Library and Information Science and Other Sub-disciplines of the Social Communication and Media Sciences in Poland. *Zagadnienia Informatyki Naukowej – Studia Informatyczne*, vol. 57, no 2A, pp. 28-44.
- Woźniak-Kasperek, Jadwiga (2019). Information Science Under the Conditions Created by the New Classification of Fields and Scientific Disciplines: Opening a Balance Sheet. *Przegląd Biblioteczny*, spec. issue, pp. 9-19.

Artykuł w wersji poprawionej wpłynął do Redakcji 28 kwietnia 2021 r.

EWA GŁOWACKA

Institute of Research on Information and Communication, Faculty of Philosophy and Social Sciences

Nicolaus Copernicus University in Toruń

e-mail: egt@umk.pl

33% participation in research and paper authorship

ORCID: 0000-0001-9538-9386

MAŁGORZATA KISIŁOWSKA

Faculty of Journalism, Information and Book Studies

University of Warsaw

e-mail: mdkisilo@uw.edu.pl

33% participation in research and paper authorship

ORCID: 0000-0001-5733-5424

MARZENA ŚWIGOŃ

Institute of Journalism and Social Communication, Faculty of Humanities

Warmia and Mazury University in Olsztyn

e-mail: marzena.swigon@uwm.edu.pl

33% participation in research and paper authorship

ORCID: 0000-0003-3600-8349

WHERE DO WE COME FROM? HOW DO WE COOPERATE? STRUCTURE ANALYSIS OF MEDIA AND COMMUNICATION SCIENCES SCHOLARS IN POLAND

KEYWORDS: Book and information studies. Media and communication sciences. Media science. Political science.

ABSTRACT: **Thesis/Objective** – The aim of the study is twofold. First, the authors analyze the declared affiliation of the academics who, until 2018, actively conducted research or taught the subjects covered by social communication and media sciences in Poland. Second, the authors discuss selected features of the members of this group. **Research methods** – The authors used quantitative analysis and analyzed data received from different open sources. **Results** – Scholars in library and information science make the largest group within the new discipline, followed by the representatives of former political science. **Conclusions** – Social communication and media sciences are under development, which requires further studies on both quantitative and qualitative aspects of this process.